

פרשת בלק

בס"ד

ויאמר מוראב אל זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו בלחוך השור את ירק חשדה. וצמדכ רבה ב, ד) איתא: מה שור מנגח בקרניו, אף אלו מנגחין בתפלתן, ע"כ. ויש להצין מה טעם המיירא מכח תפילתם דוקא.

(ב) מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה' כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו. וקשה דמשמע דאמרו 'כי מראש צורים אראנו' הוא נתינת טעם על הקודם, ואין מוזן מה נתינת טעם יש צוה.

(ג) בגמרא (סנהדרין קה:) איתא: בולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות. ופירש צ"ח על התורה (בפרשמן דה, ה), שכל עוד שצתי כנסיות וצתי מדרשות קיימין, לא יש שום קללה, עכ"ד. ואריך ביאור, מה טעם אין שום קללה כל עוד שצתי כנסיות ומדרשות קיימים.

ובראיה בהקדם המשל הידוע מהבעל שם טוב הק' זלה"ה, שהוצא בקדושת יום טוב (פרשת ו, ד"ה במדש), לאחד שמרד צמלך, והמלך נשאו על כל השרים ועבדי המלך. והטעם, שאם היה ממימו, היה הצער לפי שעה, משא"כ אם מטיב עמו, להרבות לו עוד יקר וגדולה, על ידי זה יגדל צערו הלך וגדול כל ימיו, ויבש ויכלם איך העיז פנים נגד מלך רחמן כזה, שלא די שלא מייסרו בעונש המגיע לו, אלא עוד מנשאו לגדולה.

והרופא בקדושת יום טוב (סע), כי עונש כזה על ידי התנשאות ורוממות, שייך דוקא גבי ישראל האוחזים במדת הענוה, ואפילו בשעה שהקצ"ה נותן להם גדולה, הם ממעטים את עצמם. אבל אומות העולם אשר גבה לבם, לא יכנעו על ידי עונש התנשאות, על כן ההכרח להיות עונשם על ידי יסורים ומלקות, עכ"ד.

ועל פי האמור יתכן לצאר ענין התפילה, שכבר נתקשו צו הקדמונים, איך מועלת תפילה לצטל גזירה רעה, והא אין שייך שינוי רצון אלא הצורא יתצרך. אך הנה מבואר בתשובות הלבבות (שער משנן הנפש, פרק ג, השנן השמונה עשר)¹, כי תכלית התפילה לפני צורא עולם אינה להודיע לו כרכינו, שהרי הוא יתצרך יודע זאת בעצמו, ועוד יותר טוב מאיתנו, אלא הכוונה בתפילה היא להראות שאנו משפילים עצמינו לפניו, עכ"ד. ונמצא שעל ידי התפילה משיג אדם את מדת הענוה והשפלות.

ומעתה כל זמן שלא התפלל אדם, ועדיין לא השיג את מדת הענוה, ההכרח לענשו על ידי יסורים ותוכחות חלילה, אבל כשמתפלל וסופך שיח לפני קונו, וקונה בכך את מדת הענוה, שוב שייך לענשו על ידי התנשאות ורוממות, ונמצא שהגזירה והעונש הקודם במקומו עומד, אלא שהוא מתלכזש בצורה אחרת.

והנה איתא בגמרא (ברכות א): 'מלמד שהיה בלעם יודע לכיון אותה שעה שהקצ"ה כועס צה'. והיינו כי כשהיה מקלל באותה שעה שהיה עידן דריתחא, היה הקצ"ה מסכים לקללותיו חלילה, ושוב היו הקללות מוכרחות להתקיים. ולפי זה יתכן דלהכי המיירא צלק דוקא מתפילתם של ישראל, משום שגם אם יקללם בלעם באותה שעה, אבל הרי על ידי התפילה ישיגו את מדת הענוה והשפלות, ושוב יהא אפשר לענשם על ידי התנשאות ורוממות, ונמצא שגם אם הקללות תהיינה מוכרחות להתקיים, אבל הן תוכלנה להתלכזש בצורה אחרת של רחמים וחסדים, ואם כן מה צאע לו כי יקלל את ישראל.

ובובן ממילא מה טעם כל עוד צתי כנסיות ומדרשות קיימים, אין שום קללה. כי גם אם נגזרה קללה על ישראל, אבל על ידי שהם מתאספים בצתי כנסיות להתפלל לפני צוראם, הם משיגים את מדת הענוה, ושוב אפשר להביא עליהם את הקללה בצורת רחמים וחסדים. והנה רש"י (שמות יד, י) פירש: וינעקו בני ישראל אל ה'. תפשו אומנות אבותם. באצרהם הוא אומר (בראשית יט, כו) 'אל המקום אשר עמד שם', ציחק (שם דה, סג) 'לשות בשדה', ציעק (שם כח, יא) 'ויפגע במקום', עכ"ד.

ובזה מתפרש היטב לישנא דקרא מזה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה' כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו. ופירש רש"י: 'אני רואה אותם מיוסדים וחזקים כלורים וגזעות הללו, על ידי אבות ואמהות', עכ"ד. והיינו שהם מיוסדים וחזקים על ידי אבות ואמהות שלמדו את כח התפילה, שעל ידה גם בשעה שנגזרת עליהם עונש ותוכחה, היא באה עליהם בצורת התנשאות ורוממות, ואם כן מה אקוב ומה אעוס, אם ממילא היא תצוא עליהם בצורה של רחמים וחסדים.

שמך העליון, כפי הכרתי אותך וידיעתי בכבודך, עם הראותי עבודתי לך ושפלותי לפניך. ואתה יודע תקנתי ואופני הנהגתי, ולא הודעתך בצרכי להעיר אותך עליהם, אלא שארגיש בגודל חסרונני אליך ובטחוני בך, עכ"ד.

(1) וזה לשונו: ואמרו על אחד מן הצדיקים, שהיה אומר אחר תפלתו: אלהי, לא נשאני לעמוד לפניך, סכלי בפחיתות ערכי, ומיעוט ידיעתי בגדולתך ורוממותך, כי אתה רם ונשא, ואני נקלה ונבזה וקטן משאל ממוך ומקראו אליך שבח וחלל, וקדש שמך המקודש בקולות המלאכים העליונים הקדושים, אבל נשאני על זה מה שרוממתני בצוותך אותי לקרא אליך, והרשתני לשבח את